

УДК 343.979:94(477)«195»

**ПРОТИДІЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ В УРСР
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1940–1950-х рр.**

**COUNTERACTION TO ECONOMIC CRIME IN URSR
IN THE SECOND HALF of 1940–1950 YEARS**

Саблук С.А.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права*

У статті проаналізовано організацію протидії економічним злочинам в Україні у другій половині 1940-х – 1950-х рр. На основі аналізу кількісних і якісних показників прояву цього виду злочину подано оцінку ефективності заходів, спрямованих на протидію злочинній діяльності. Визначено причини поширення економічної злочинності в умовах надмірної етатизації суспільства у тоталітарній державі.

Ключові слова: кримінологія, карні злочини, стан злочинності, протидія злочинності, економічні злочини, крадіжки.

В статье проанализировано организацию противодействия экономическим преступлениям в Украине во второй половине 1940-х – 1950-х гг. На основании анализа количественных и качественных показателей проявления этого вида преступления подано оценку эффективности мер, направленных на противодействие преступной деятельности. Определено причины развития экономической преступности в условиях сверхмерной этатизации общества в тоталитарном государстве.

Ключевые слова: кримінологія, уголовные преступления, состояние преступности, противодействие преступности, экономические преступления, кражи.

In the article organization of counteraction to plundering of socialistic property is analysed in Ukraine during the second half 1940th – 1950th. On the basis of analysis of quantitative and quality indexes of display of this type of crime the estimation of efficiency of the measures sent to counteraction to economic crime in the conditions of etatization societies in the totalitarian state is given.

Key words: criminology, criminal crimes, state of criminality, counteraction of criminality, economic crime, theft.

Постановка проблеми. Кардинальна зміна економічних відносин та відносин власності після встановлення радянської влади в Україні з підвищенням рівня етатизації суспільства та ліквідацією приватної власності стала однією з причин змін характеристик економічних злочинів. У зв'язку з поширенням економічних злочинів та виділенням їх в окрему групу злочинності ще у 1980–1990-х рр. виникла потреба визначення їх поняття у теорії. О.М. Яковлев визначив, що економічні злочини – це корисливі, майнові злочини, які вчиняються у сфері економіки, мають предметом посягання власність і порядок управління народним господарством та вчиняються особами, що займають соціальні позиції в структурі економіки та виконують повноваження, пов'язані із цими позиціями [5, с. 50–53]. В.В. Лунєєв відзначив, що економічні злочини як частина корисливої злочинності визначальними рисами мають пов'язаність із економічними відносинами [3, с. 255–257]. На

думку А.П. Закалюка, спроба об'єднання в окремі види злочинів у сфері економіки є позитивною, але підхід до її реалізації не можна вважати послідовним та системним, якщо до сфери економіки включені злочини, що об'єднуються не за належністю до сфери економічних відносин, а за посяганням на право власності, яке реалізується не лише у згаданій сфері, або за службовим інтересом, що не обов'язково є економічним [1, с. 104].

За кримінологічними ознаками економічні злочини поділяються на три групи: 1) розкрадання; 2) корупція; 3) злочинні промисли. Перші дві – це так звана «білокомірцева» злочинність, пов'язана зі зловживанням службовим становищем. Третя складається з будь-яких заборонених корисливих діянь, які вчиняють без використання службового становища і без ознак розкрадання (контрабанда, наркобізнес, фальсифікація алкогольних напоїв тощо). Організовані форми найчастіше зустрічаються серед служ-

бових розкрадань та злочинних промислів. Одержання хабара – діяння, в принципі, індивідуальне і, порівняно, зрідка здійснюється організованими групами. Тому офіційне поєднання корупції та організованої злочинності в нормативних актах і назвах відповідних установ є дещо штучним [2, с. 18].

Характеристика стану злочинності у документах органів радянської влади передбачала висвітлення насамперед кількісних показників, які включали в себе визначення кількості вчинених злочинів протягом певного часу на визначеній території. Якісні характеристики передбачали виокремлення злочинів, вчинених представниками партійного та радянського апарату, комуністами, військовослужбовцями, працівниками правоохоронних органів та молодими людьми, а також виокремлення вбивств, розбоїв, пограбувань, випадків розкрадання соціалістичної власності. Водночас владними структурами неодноразово відзначалися факти неналежної фіксації реальної кількості злочинів на місцях у силу прагнення зменшити негативні аспекти показників результативності роботи у справі протидії злочинності.

Поступово у радянському суспільстві все більших масштабів стало набувати розкрадання соціалістичної власності: примусовість колективізації, одержавлення та нехтування приватновласницькими інтересами громадян з боку владних структур не змінили суті мотивації вчинків, пов'язаної із прагненням до володіння, користування і розпорядження власністю (особистою, індивідуальною).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу дослідження становлять роботи сучасних українських та зарубіжних кримінологів С.В. Бородіна, В.Н. Кудрявцева, Д.А. Шестакова, В.В. Лунсева, С.М. Іншакова, Й.А. Гельфанда, Г. Аванесова, П.Л. Фріса, А.П. Закалюка, І.І. Карпеця. Водночас не можна погодитися із думкою окремих науковців, що в роки правління Й. Сталіна контроль над злочинністю вдавалося забезпечити на набагато вищому рівні, ніж пізніше, а корислива злочинність зросла з середини 1950-х рр., а саме після 1956 р. [4, с. 508]. Таке критичне зауваження обумовлюється переконанням у злочинності політики сталінського керівництва відносно громадян, яка неодноразово набувала характеру репресивної діяльності та сприяла тривалому збереженню низького життєвого рівня громадян. А зловживання владою з боку урядовців в умовах сталінщини перетворилося на звичайне явище. Водночас можна погодитися з думкою про зростання корисливої злочинності у другій половині 1950-х рр.

Виклад основного матеріалу. Економіка утворює основу для всіх інших суспільних стосунків і відіграє вирішальну роль у розвитку суспільства. Вона визначає легальні і нелегальні форми забезпечення громадян засобами для існування. Значні групи населення, в силу певних економічних обставин, не можуть знаходити себе у законних видах діяльності. Основною ознакою дій, обумовлених безпосередньо криміногенними економічними відносинами, є своєрідний характер мотивації – корисливість. Про-

те у повоєнних реаліях існування українського суспільства частина економічних злочинів обумовлювалася також прагненням вижити в умовах поширення голоду, зберегти усталені економічні відносини (в основному, на території західноукраїнських областей, де була поширена приватновласницька ідеологія та підприємництво), а також поширенням правового нігілізму. Природне прагнення людей бути господарями на землі часто розцінювалося як «пережиток капіталізму».

Після кривавої руйнівної війни проти Німеччини та її союзників, що двічі прокотилася всією територією України, в республіці панувала розруха. У таких умовах, згідно з постановою Ради міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) від 26 червня 1946 р. і постановою Ради міністрів УРСР і ЦК КП(б)У від 4 липня 1946 р., річний план здачі зерна державі з врожаю 1946 р. затверджувався в Україні у кількості 340 млн. пудів, що було абсолютно нереально. Однак Кремль вбачав причину повільного надходження хліба з українського села не у відсутності зерна, а в поганій роботі керівних та низових партійних і державних органів, підступних діях «ворогів народу». Постановою від 2 листопада 1946 р. ЦК КП(б)У дав вказівку каральним органам про те, щоб директори підсобних господарств, які «затримували здачу хліба державі», притягувалися до відповідальності, як за саботаж хлібозаготівель [6, арк. 45–50].

За 1946 р. і I квартал 1947 р. було засуджено 1312 голів колгоспів, з них до виправно-трудових робіт – 290 осіб, умовного засудження – 178, до трьох років позбавлення волі – 513, до 5 років – 219, до 10 років – 112, до вищої міри покарання – 2 [12, арк. 35–40]. У доповідній записці Л. Кагановичу прокурора УРСР наголошувалося на збереженні «твердої репресії» відносно «розкрадачів» сільськогосподарської продукції. Лише за травень 1947 р. народними судами республіки було засуджено 1043 особи, з них 930 до позбавлення волі або 90%, за дві декади квітня засуджено 1761 особу, з них до позбавлення волі 1582 особи або 90%. Основною причиною крадіжок посівного матеріалу називалася погана охорона колгоспних складів [16, арк. 1–3].

У 1947 р. Прокуратура УРСР орієнтувала обласних і районних прокурорів на те, щоб максимально розгорнути роботу з попередження правопорушень і злочинів, пов'язаних зі збиранням врожаю, а також на активне включення і надання максимальної допомоги партійним і радянським органам у цій справі. У рамках боротьби з охорони врожаю було порушено карних справ по Полтавській області – 193, Харківській – 46, Кам'янець-Подільській – 112, Ворошиловградській – 86, Київській – 42, Вінницькій – 200, Сумській – 14, Житомирській – 19, Чернігівській – 38. Більшість справ – це справи про розкрадання колосків на полі. Всі злочини за цими справами були кваліфіковані згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 р., а винні засуджені до позбавлення волі на строк від 5 до 10 років відповідно до санкції Указу [17, арк. 7–8]. Разом з цим у 1946 р. було виявлене розкрадання со-

ціалістичної власності в особливо великих розмірах злочинною групою на чолі з міністром харчової промисловості України І. Омелянком. Члени злочинної групи за підробленими документами отримували велику кількість продуктів харчування та спирту, які використовувалися як для власного споживання, так і для продажу на ринках за завищеними цінами [7, арк. 1–7].

Одним із засобів протидії розкраданню соціалістичної власності було звільнення або переведення на іншу роботу відповідальних працівників торгівельної мережі. Однак такі дії не завжди забезпечували бажаний результат. Протягом повоєнних років значна кількість «зловживань службовим становищем» пов'язувалася із розкраданням будівельних матеріалів, в тому числі й з метою будівництва житлових приміщень для керівних працівників [8, арк. 135; 9, арк. 3–13; 10, арк. 9(на звороті), 13–15; 11, арк. 32].

Відповідно до звіту Міністерства юстиції УРСР у другому півріччі 1946 р. надійшло 272 623 справи, з них 4670 справ про крадіжки, розтрата і розбазарювання продовольчих і промислових товарів [13, арк. 61–66]. Крім того, за 5 місяців 1946 р. до народних судів надійшло 4176 справ за ст. 170 (дрібні крадіжки) [13, арк. 99]. Тільки за 5 місяців другого півріччя 1946 р. надійшло також 9987 справ за крадіжки зерна. Найбільша кількість справ фіксувалася по Київській, Вінницькій, Кам'янець-Подільській, Полтавській, Харківській та Сумській областях [13, арк. 79]. При цьому народними судами Дніпропетровської області покарання у вигляді позбавлення волі було застосоване відносно 62% засуджених, а у Київській області до 54,6% засуджених було застосовано виправно-трудова роботи й умовне засудження [13, арк. 83]. Водночас питома вага справ про стягнення недоїмок за державними поставками серед справ особливого провадження становила майже 50%. У I кварталі 1946 р. таких справ було зафіксовано 5382, у II – 16 967 [13, арк. 160].

У звіті міністерства юстиції УРСР за друге півріччя 1946 р. відзначалося, що з моменту видання Постанови Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) від 19 вересня 1946 р. «Про заходи щодо ліквідації порушень статуту сільгоспартілі в колгоспах» до народних судів УРСР надійшло 455 справ, з них до 1 листопада – 85, за листопад-грудень 1946 р. – 370 справ. Найбільше справ було порушено за «розтягування майна колгоспів та розкрадання колгоспних земель». Водночас для «розтратників» часто застосовувалося покарання у вигляді виправно-трудова робіт за місцем роботи для того, щоб вони могли повернути вкрадене. Нерідко особи, що здійснили розтрата, продовжували працювати на тих самих посадах, що дозволяло їм продовжувати злочинну діяльність [13, арк. 69].

На основі аналізу матеріалів карних справ та практики прийняття рішень судами республіки працівники міністерства юстиції УРСР відзначали, що з метою «посилення боротьби» із порушеннями соціалістичної законності варто було б відповідні справи передавати на розгляд обласним судам з ме-

тою «уникнення місцевих впливів», а через органи прокуратури домогтися проведення слідства за цими справами не народними слідчими району, а старшими слідчими обласних прокуратур [15, арк. 38].

На початку 1950-х рр. у доповідній Л.Г. Мельникову від М. Гречухи про стан боротьби з розтратами, крадіжками в УРСР відзначалося їх масове поширення на території республіки. На підтвердження своєї думки чиновник наводив такі дані: за неповними балансовими відомостями 16 міністерств УРСР було викрито розтрата у 1948 р. – на 125 900 800 крб., у 1949 р. – на 173 172 700 крб., у 1950 р. – на 144 970 000 крб. (загалом 4 400 437 тис. крб.). Найбільше розтрат на квітень 1951 р. було виявлено у Сталінській області – 5 330 000 крб., Ворошиловградській – 3 263 000 крб., Львівській – 2 937 000 крб. У системі споживчої кооперації, крім того, розкрадено у 1948 р. – 61 024 000 крб., у 1949 р. – 64 811 000 крб., у 1950 р. – 49 182 000 крб., з них у Сталінській області в 1949 р. – 3 933 000 крб., у 1950 р. – 2 525 000 крб., але найбільше було розкрадено у Волинській області: в 1949 р. – на суму 4 315 000 крб., а у 1950 р. – на 1 923 000 крб. [18, арк. 73–77].

У повідомленні прокурора УРСР державного радника 2-го класу Р. Руденка йшлося про те, що органи прокуратури УРСР у 1951 р. притягнули до карної відповідальності за розкрадання соціалістичної власності 8976 чол., злочинними діями яких було завдано збитків на суму 9 731 863 крб. Найбільше подібних фактів зафіксовано у Тернопільській (1065 осіб), Вінницькій (571 осіб), Полтавській (532 особи), Кам'янець-Подільській (468 осіб), Кіровоградській (439 особи) областях. А лише за захоплення колгоспних земель у 1951 р. притягнуто до карної відповідальності 2590 осіб [19, арк. 26–28].

Важливим заходом зі «зміцнення кадрів» торговельних організацій розглядалося проведення атестації торговельних працівників, внаслідок якої у системі Міністерства торгівлі було відсторонено від роботи близько 2 тис., а у споживкооперації – 4,5 тис. працівників. Внаслідок вжитих заходів, за даними завідувача планово-фінансовим відділом ЦК КП(б) У Майхровського, у 1950 р. за торговельними організаціями Укоопсоюзу сума розтрат зменшилася на 15,6 млн. крб., а в системі Міністерства торгівлі – на 4 млн. крб. [18, арк. 68–69].

28 лютого 1952 р. наказом прокурора УРСР «Про заходи з посилення боротьби з розкраданням державного і суспільного майна» визначалося, що повернення державі вкрадених коштів мало здійснюватися згідно з вимогами постанови ЦВК і РНК СРСР від 10 серпня 1927 р., Інструкції Прокурора СРСР і НКО СРСР № 49/1-А-21 від 28 лютого 1939 р. за рахунок накладення попереднього арешту на все майно злочинців, а також на майно членів їх сімей та інших осіб, чия участь у розтраті вкраденого була встановлена [20, арк. 121–123].

У квітні 1952 р. Прокуратурою УРСР було закінчено справу про велику групу розкрадачів соціалістичної власності, які діяли протягом 1948–1950 рр. і привласнили майна на суму близько 350 000 крб. Ді-

знавшись, що планується ремонт церков, учасники групи встановили зв'язки із духовництвом Київської і Чернігівської єпархії. Внаслідок цього дефіцитні будівельні матеріали, призначені для відбудови Хрещатику та нових будинків, потрапили на будівництво дачі Чернігівського митрополита, на ремонт Володимирського і Андріївського соборів у м. Київ, на ремонт приміщення духовної семінарії, на ремонт собору у Чернігові. Матеріали продавалися за фіктивними угодами, у тому числі й церквам. Тільки за п'ять рахунків церковні ради виплатили більше 52 000 крб. [22, арк. 199–200].

Найбільше крадіжок на загальну суму 19,9 млн. крб. за період 1949–1952 рр. було зафіксовано у системі харчової промисловості УРСР, а також Міністерства м'ясо-молочної промисловості (17,1 млн. крб.), Міністерства легкої промисловості (12,6 млн. крб.) і Укрпромради (17,7 млн. крб.). Протягом 1951 – 1-ого кварталу 1952 рр. за махінації та розкрадання у сфері легкої, харчової, м'ясо-молочної, рибної промисловості УРСР було засуджено 3383 особи, які мали за рішеннями судів повернути державі 13 878 200 крб. [25, арк. 2–3].

Не дивлячись на вжиті заходи щодо протидії економічній злочинності, у системі державної торгівлі протягом 1953 р. було порушено 663 карні справи на 1106 осіб, у 1954 р. порушено 338 карних справ на 523 осіб. По лінії споживної кооперації за цей проміжок часу було порушено у 1953 р. 1227 карних справ, за якими проходили 1538 осіб, а у 1954 р. порушено 667 карних справ на 819 осіб [26, арк. 328]. Загальна сума виявлених крадіжок і розтрат матеріальних цінностей та грошових коштів по Міністерству місцевої і паливної промисловості УРСР досягла за 1954 р. 1 557 000 крб., а за перше півріччя 1955 р. – 1 101 000 крб., по системі Укрпромради за 1954 р. – 10 097 000 крб., а за перше півріччя 1955 р. – 3 451 000 крб. [26, арк. 26]. В організаціях і підприємствах Міністерства торгівлі УРСР за три квартали 1954 р. було виявлено 858 випадків недостач, розтрат і крадіжок на загальну суму 13 242 000 крб. [26, арк. 321].

Органами прокуратури відзначалося, що після видання Указу Президії Верховної Ради СРСР від 27 березня 1953 р. «Про амністію» активність з викриття розкрадачів соціалістичної власності певною мірою зменшилася [26, арк. 350]. Проте частина злочинів у сфері економічної діяльності не була розкритта. Вивченням справ про розкрадачів соціалістичної власності, що довгий час знаходилися на розгляді судово-прокурорських органів, встановлено, що органи міліції, прокуратури, суду замість швидкого і якісного розслідування справ у ряді випадків допускали затягування слідства, чим знижувалася ефективність боротьби із розкрадачами. Також встановлено, що за окремими справами розслідування велося роками. Через неможливість встановити особи злочинців у Ворошиловградській області станом на 1 серпня 1952 р. призупинено 646 справ на крадіїв соціалістичної власності, якими державі було завдано збитків на суму 10 543 698 крб. У Херсонській області було призупинено 124 справи по крадіях, якими було

завдано збитків на 1 378 550 крб. По Харкову станом на 1 квітня 1952 р. призупинено 48 справ (167 000 крб.) [21, арк. 3–4].

20 вересня 1955 р. було прийнято постанову ЦК КП України «Про посилення боротьби з розтратами і крадіжками в організаціях торгівлі, промислової кооперації і місцевої промисловості Української РСР». Зміст цієї постанови обговорювався на зборах первинних партійних організацій торгової мережі, промислової кооперації і місцевої промисловості [26, арк. 476].

Згідно з цією постановою органи міліції, здійснюючи боротьбу із крадіжками та розкраданням соціалістичної власності, порушили на жовтень 1955 р. 891 кримінальну справу на 1298 осіб [26, арк. 494]. Загалом за розкрадання соціалістичної власності у 1956 р. було притягнуто до відповідальності 10 905 осіб і 6687 осіб – за спекуляцію. У них було вилучено цінностей та описано майна на загальну суму 72 000 000 крб. [28, арк. 236].

За даними прокуратури УРСР у 1957–1958 рр. відбулося подальше значне зростання кількості особливо небезпечних злочинів, до яких зараховувалися в тому числі й розкрадання соціалістичної власності. При цьому відзначалося різке зростання кількості рецидивів. З практики роботи органів МВС було відомо багато випадків, коли особа, яка потрапила у місяця позбавлення волі за дрібні злочини, після відбуття покарання скоювала тяжкі злочини, причому із залученням до їх скоєння молодих людей та осіб, які раніше не були засуджені. Працівники міліції відзначали, що посилення репресій і винесення більш жорстких вироків не дали можливості знизити карну злочинність [29, арк. 94; 30, арк. 43].

Висновки. Аналіз обставин вчинення злочинів, пов'язаних із розкраданням соціалістичної власності, свідчить про поширення організації значної її частини керівними представниками різних рівнів. Участь у злочинних діяннях вищих працівників апарату міністерств була швидше виключенням, аніж правилом. Проте частина керівників торговельних організацій, підприємств харчової промисловості брала участь у розкраданні соціалістичної власності. Найбільш розповсюдженим мотивом було особисте збагачення. Поруч із цим неприйняття, особливо західноукраїнським населенням, колгоспної системи та поширення голоду у 1946–1947 рр. сприяло поширенню розкрадання та крадіжок соціалістичної власності у середовищі сільських жителів. На початку 50-х рр. ХХ ст. на території східноукраїнських областей відзначалося певне скорочення кількості вбивств і пограбувань. Натомість зросла кількість зареєстрованих проявів хуліганської поведінки, масових бійок та випадків розкрадання соціалістичної власності. Практика притягнення до відповідальності керівників передбачала, фактично, що у випадку повернення колгоспам розкрадених грошей чи майна керівники звільнялися від кримінальної відповідальності, а притягалися лише до дисциплінарної відповідальності по партійній лінії у вигляді виключення з партії чи виключення з числа кандидатів у члени партії.

Злочини у сфері економіки досліджуваного періоду в основному спрямовувалися проти державної власності (шляхом її розкрадання), речових ресурсів (через їх розкрадання, недбайливе використання) та управління економікою (за рахунок використання позаекономічних засобів впливу, у тому числі й завдяки адміністративному примусу щодо підле-

глих). Масового характеру поруч із крадіжками та розкраданням державної власності набуло вчинення суспільно небезпечних службових дій, що порушували процес управління, підкорюючи його не загальносуспільним потребам, а власним (в основному, особистим, а рідше – колективним) корисливим інтересам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : у 3 т. / А.П. Закалюк. – Т. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – К. : Ін Юре, 2007. – 712 с.
2. Литвак О.М. Державний контроль за злочинністю (кримінологічний аспект) / О.М. Литвак : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. – Х., 2002. – 38 с.
3. Лунеев В.В. Курс мировой и российской криминологии : в 2 т. / В.В. Лунеев. – Т. 1 : Общая часть. – М. : Изд-во «Юнрайт», 2012. – 1003 с.
4. Лунеев В.В. Преступность XX века : мировые, региональные и российские тенденции. – М. : Норма, 1997. – 480 с.
5. Яковлев А.М. Социология экономической преступности / А.М. Яковлев. – М. : Наука, 1988. – 254 с.
6. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 959. – 518 арк.
7. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4100. – 16 арк.
8. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4394. – 425 арк.
9. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4458. – 154 арк.
10. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4459. – 37 арк.
11. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4460. – 65 арк.
12. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4806. – 314 арк.
13. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4942. – 269 арк.
14. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4943. – 269 арк.
15. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4947. – 214 арк.
16. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4948. – 25 арк.
17. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4949. – 24 арк.
18. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 875. – 275 арк.
19. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1672. – 178 арк.
20. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1719. – 236 арк.
21. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1726. – 193 арк.
22. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1727. – 298 арк.
23. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1729. – 247 арк.
24. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 2083. – 246 арк.
25. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 2087. – 154 арк.
26. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 4080. – 558 арк.
27. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 4296. – 163 арк.
28. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 4299. – 400 арк.
29. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 4851. – 134 арк.
30. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 4943. – 204 арк.